

דפי עמיות 16
תשרי תשע"ו | אוקטובר 2015

**פיתוח מנהיגות צעירה
באוריינטציית עמיות
איך עושים זאת והיכן מתחילים?**

דפי עמיות 16

תשרי תשע"ו | אוקטובר 2015

פיתוח מנהיגות צעירה באוריינטציית עמיות

איך עושים זאת והיכן מתחילים?

עורך: שלומי רביד | תרגום: גלעד פטרנקר

עיצוב והפקה: סטפני ורותי | הודפס בישראל, 2015
יוצא לאור ע"י המרכז לחינוך לעמיות יהודית | info@jpeoplehood.org

דפי העמיות הוא בימת שיח עבור יהודים מכל רחבי העולם לבירור סדר היום המשותף שלהם ונושאים הקשורים לזהותם הקולקטיבית. עד היום, במהלך 7 השנים האחרונות, יצאו 15 מהדורות של הביטאון. אלה הוקדשו, כל אחת, לדיון בהיבט מסוים של הנושא. ניתן לראות את המהדורות הקודמות ב: <http://jpeoplehood.org/library>.

הפדרציה היהודית של ניו-יורק דואגת לנזקקים, מצילה את הנקלעים לעת צרה ומטפחת ומחזקת את העם היהודי בניו יורק, בישראל ובכל העולם. חטיבת העם היהודי מחויבת לבניית קשרים בין הקבוצות המגוונות המרכיבות את העם היהודי, מטפחת ותומכת ביוזמות ליצירת חיבורים בין יהודים באשר הם נמצאים ותומכת בישראל כמדינה יהודית, דמוקרטית פלוראליסטית ותוססת.

המרכז לחינוך לעמיות יהודית מהווה כתובת עבור ארגונים ויחידים השואפים לקדם זהות יהודית קולקטיבית ותפיסת עמיות. המרכז מספק הכשרות, פיתוח מקצועי ופיתוח מנהיגות, תכנים ותכניות, ויעוץ חינוכי ואירגוני בתחום העמיות. www.jpeoplehood.org

תכנית עמיתי דילר היא שותפות בינלאומית שנועדה לחנך, לתת השראה ולהעצים בני נוער יהודים להיות מנהיגים פעילים, יעילים ובעלי זהות יהודית חזקה, לפתח זיקה עמוקה לקהילתם המקומית ולקהילה היהודית העולמית, מחויבות לישראל פורחת ומשגשגת ומעורבות פעילה בתיקון העולם. התכנית נוסדה לפני 18 שנה, היא מכשירה כ-600 בני נוער בשנה ב-26 קהילות שותפות ברחבי העולם וקהילת הבוגרים שלה מונה מעל 3000 איש.

המרכז לחינוך לעמיות יהודית
The Center for Jewish Peoplehood Education

הלן דילר 1929-2015

מהדורה זו של דפי העמיות מוקדשת לזכרה של הלן דילר בשל החזון, הנדיבות וההתמדה שלה בהבנת החשיבות שבאיתור ותמיכה בבני נוער יהודיים בעלי פוטנציאל מנהיגותי.

הלן ראתה את הנולד בכך שהבחינה שדרך חשובה לחיזוק זהות יהודית בגיל הנעורים היא יצירת מעורבות וחיבור בין בני נוער, תחילה בארצות הברית ובישראל, ולאחר מכן בכל העולם. היא אהבה את העובדה ש"עמית דילר" נהפך למותג יהודי עולמי המתאר כמה מהצעירים הטובים והמבריקים ביותר של קהילה, מטורונטו לבאר שבע, מסן פרנסיסקו לקריית שמונה.

מנהיגים אלה של העתיד נעשים מחויבים עמוקות לעבודה שלהם ביחד, מכיוון שהם קיבלו העצמה ליצירת האג'נדה למלא את תפקידם בהתמודדות עם כמה מנושאי השעה הנוערים ביותר, ואולי אף לפתור אותם.

הלן דילר הבינה את החשיבות של בחירת בעלי המקצוע האיכותיים ביותר לעבודה עם בני הנוער, שיהוו דוגמא אישית ושיהיו מחויבים לשפר כל הזמן את איכות תכנית הלימודים, בהתבסס על המידע שהם מקבלים ממחנכי נוער אחרים, מהמנחים שלהם, ממנהיגי קהילה מתנדבים, וכמובן - מבני הנוער עצמם.

בשנת 2015 תכנית עמיתי דילר בוחרת את המחזור השמונה עשר שלה. כיום זוהי תכנית פיתוח מנהיגות הנוער הגדולה ביותר בעולם היהודי. יש לה עוד כברת דרך ללכת, או כפי שהלן ידעה, "היום קצר והמלאכה מרובה, זוהי לא האחריות שלנו לסיים את העבודה אך אנחנו גם לא חופשיים לחדול ממנה".

פיליס קוק היא היועצת הפילנטרופית של הקרן המשפחתית של הלן דילר

העם היהודי חי היום בעידן של שינוי ומעבר. תפקידה של ההנהגה בתקופה כזאת ביצירת חזון ותכנון ובניית עתידו של הקולקטיב היהודי, הינו תפקיד מכריע. מסיבה זו, בחרנו להקדיש סדרה של גיליונות של דפי עמיות לנושא של **טיפוח מנהיגות יהודית באוריינטציית עמיות - איך עושים זאת והיכן מתחילים?** ננסה לבחון את האתגרים הייחודיים של פיתוח מנהיגות קולקטיבית ואת האופן שבו נתמודד עימם.

במהלך השנה הקרובה נבחן את הנושא תוך התמקדות בבני נוער, צעירים ומנהיגות קהילתית. נשאל את אנשי המקצוע, בוגרי התכניות והפילנתרופים שאלות כמו: כיצד מוודאים את השילוב של ערכי העמיות בתפיסת העולם של המנהיגים העתידיים שלנו? איך אנו מבטיחים שהתלמידים או העמיתים שלנו יפתחו זיקה למיזם היהודי הקולקטיבי וגם ייקחו אחריות על עתידו? איך אנו מסייעים להם להבין שהמחויבות שלהם לארגונים או פרויקטים יהודיים ספציפיים היא ביטוי למחויבות רחבה יותר לעם היהודי?

הגיליון הראשון בסדרה מוקדש לפיתוח מנהיגות נוער. השותף הטבעי שלנו בפיתוח והפקת פרסום זה היא תכנית עמיתי דילר שהיא תכנית מובילה בעולם היהודי בפיתוח מנהיגות נוער באוריינטציית עמיות. בנימה אישית עלי לציין כאן שהייתה לי הזכות לפתח את התכנית הזו לפני 18 שנה, ביחד עם קרן משפחת הלן דילר, ושנשארתי מעורב בה עד היום הזה. פרסום זה הינו לפיכך מיוחד מאוד עבורי. לא בכל יום אתה זוכה לשלב שתי אהבות מקצועיות בפרויקט אחד.

החלטנו להקדיש גיליון זה לזכרה של הלן דילר ז"ל שנפטרה השנה. הלן הייתה חלוצה בפיתוח מנהיגות נוער יהודית והתרומה הכבירה שלה מתבטאת ותבוא לידי ביטוי בפריחה של התחום.

תוכן העניינים

6	הקדמה	ליאת כהן-רביב ואדם וייסברג
8	אוהבים את זה או לא - דור ה"אני" הוא כאן כדי להישאר!	דויד ברייפמן
11	מ"אהה!" לפעולה: יצירת סוכני שינוי לעמיות יהודית	קרן דיקסטרו וליה מאס
13	האם אתה חלק מהסיפור שלי? כיצד הופכים לקהילה של פרשנות	רבקה וורווינד ומישאל ציון
15	שיחות יהודיות 2.0 עם בני הנוער שלנו	אריה לוי
18	אזרחות ועמיות בחייהם של בני נוער יהודים	דבורה מאיר
21	לקחים מהותיים לחינוך בני נוער יהודיים	ג'וש מילר
24	תודעת עמיות - תכונה מאפיינת של מנהיגות יהודית	עזרא קופלוביץ
27	מפגש ומשמעות: אתגרים והזדמנויות לפיתוח מנהיגות נוער במאה ה-21	סיימון קלרפלד
30	שבת במונטריאול: מסע עמיות בתכנית דילר	מקס רוכמן ועליזה קפלן
32	חיזוק עמיות יהודית עולמית חבר אחר חבר	דוד ריטברג
35	עמיות יהודית - זה הכול עניין של קשרים	גינט סירל

הקדמה

ליאת כהן-רביב ואדם וייסברג

בדפים הבאים, כותבי המאמרים שלנו מעמיקים בדיון ומבררים שורה של נושאים שמהותיים להבנת, פרשנות והכלת הקשר שבין נוער, מנהיגות ועמיות יהודית. יותר מכך, הם מעניקים תובנות באשר לדרך המשמעותית והאותנטית ביותר לגרות בני נוער לברר היכן ואיך חיים יהודיים וקהילה הופכים בעלי משמעות עבורם וכיצד ירצו לתרום לפריחתם.

אצלנו בתכנית עמיתי דילר שיח זה נוגע ביסוד שליחותנו ובבסיס מהות עבודתנו. התנאי להצלחתנו מתבסס על נכונותנו לפגוש את העמיתים במקום בו הם נמצאים וללוות אותם במסעם למעורבות יהודית בעלת משמעות ולמנהיגות. אנו מודים על ההזדמנות ללמוד מהפרספקטיבה של תורמי המאמרים ועל ההזדמנות להמשיך ולברר כיצד מעוררים מחויבות אצל צעירים לעמיות יהודית הלכה למעשה.

חלק מהכותבים, כמו אריה לוי, דויד ברייפמן וג'ינט סירל מזכירים לנו שלא לקחת כמובן מאליו את הקבלה של התפיסות העכשוויות של העמיות על ידי בני הנוער, או של הנחת החשיבות והערך שבמעורבות היהודית בכלל. הם מבהירים שההקשר ההיסטורי והחברתי שלתוכו מתבגרים בני הנוער היום, בו הם מפתחים את זהותם, ומפתחים הבנה של יהדות, יהודיות וקהילתיות יהודית הוא ייחודי. אם הוא איננו נטול תוואי לחלוטין הוא דורש לפחות מיכיו מחדש. אין הם מתלוננים על מצב זה אך הם מזכירים לנו להיות מודעים לו.

דבורה מאייר מחדדת נקודה זאת כשהיא מזכירה לנו "אם לא נסייע לבני הנוער להבין את הדרוש להם כדי לבנות ולקחת חלק בקהילה יהודית, ואם לא ניתן לבני נוער סיבה להרגיש שייכות, האם תתקיימנה בכלל קהילות איתנות שהם יוכלו להנהיג?" ג'וש מילר מחזק תובנה זאת כשהוא מזכיר לנו כי "יצירת השפעה משמעותית על בני נוער בכל הקשר שהוא מתחילה בהבעת עניין כנה בדברים החשובים להם ביותר". המטרה הראשונה והמרכזית חייבת להיות לפגוש את בני הנוער במקום בו הם נמצאים ורק אחר כך ניתן לנסות להעניק להם חוויות משמעותיות וסיבות להשקיע זמן ואנרגיה בגילוי ואימוץ של הקהילה היהודית.

ג'וש מילר ודויד ריטברג מתמקדים בנקודה בולטת נוספת, שכותבים נוספים מתייחסים אליה גם הם, כי בני נוער יהודיים מחפשים תשובות למספר שאלות ייסוד. שאלות אלה כפי שהן מנוסחות על ידי סיימון קלרפלד כוללות: "מי אני? מהי התכלית שלי? והיכן אני משתלב?" קלרפלד מזכיר

לנו כי "אלו הן שאלות בסיסיות עבור בני נוער, במעבר שלהם מילדות לבגרות. ואלה, במיוחד השאלה השלישית, הן שאלות שמקבלות מענה בקונספט של עמיות".

כך אנו ניצבים בפני אתגר, שאינו חדש, אך קריטי בזמננו שלנו ובתחום פעולתנו: כיצד אנו מערבים בני נוער בעשייה משמעותית בעולם של העמיות היהודית. על אף שמגוון התשובות הוא רחב, שניים מהמאמרים מספקים נקודת התחלה מועילות. מקס רוכמן ועליזה קפלן מספקים הצצה לאופן בו תחושת העמיות שלהם התגבשה. ליה מאס וקרן דיקסטר מציינות במאמרו שבמקביל לעידוד שקיבלו כבנות נוער להרגיש חלק ממשוה גדול יותר, הן גם מספרות "ששתינו קיבלנו את ההזדמנות לעבד את הרגשות האלה, לשאול, ולהתמודד עימן, ובשלב מתקדם יותר שתינו הועצמנו לעשות משהו בנידון! כל אחת מאתנו, במקום שלה ובזמן שלה, קיבלה פלטפורמה לחקור כיצד התחושות הללו השפיעו עלינו, וכיצד עלינו למנף אותן להובלת שינוי".

נקודת מבט זאת קיבלה הד כמעט בכל המאמרים ובמיוחד במאמרו של רבקה וורווינד ומישאל ציון. הם מזכירים לנו שבסופו של יום תפקידנו הוא לחשוף צעירים יהודיים לרעיונות מאתגרים ומשכנעים על העבר, ההווה והעתיד היהודי - על פריחה יהודית - ואז לתת להם מרחב להתמודד עם רעיונות אלה ומשמעותם.

עזרא קופלוביץ שחקר לעומק את תחום פיתוח מנהיגות הנוער היהודי והעמיות מסכם בתמצית את מטרתנו המשותפת, יעודנו, באמצעות השאלה הבאה: "כיצד אנו מוודאים שבני נוער יהודים יפתחו זיקה למיזם הקולקטיבי היהודי ובו בעת אחריות לעתידו?" אף שייתכן שאין תשובה יחידה לשאלה זאת, המאמרים שבאסופה מספקים נקודת זינוק מוצלחת לחיפושנו המתמשך ולחידוד שאלותינו.

ליאת כהן-רביב היא מנהלת בכירה של תכנית עמיתי דילר ואדם וייסברג הוא מנהל יוזמות הנוער של דילר

אוהבים את זה או לא – דור ה"אני" הוא כאן כדי להישאר!

דו"ד ברייפמן

היישר מהכותרות:

אתר אינטרנט מציע סדר פסח וירטואלי

נער בר המצווה הרוקד תרם לצדקה את 36,000 הדולר שקיבל במתנה

יהדות וירטואלית: מציאת Second Life בקהילה מקוונת

האם אושוויץ צריך להיות אתר לסלפיז?

האם אתם מבולבלים כשאתם קוראים את הכותרות הללו? מודאגים? כועסים? או אולי אתם סקרנים? מלאי תקווה? מלאי השראה? אם אתם מהאנשים שנידו בראשם בבוז בקריאת כותרות אלו, תוהים לאן נעלמו הערכים של הצעירים שלנו, או מדמיינים את קרובי המשפחה המנוחים שלכם מתהפכים בקברותיהם – יש לי כותרת בשבילכם: אוהבים את זה או לא – דור ה"אני" הוא כאן כדי להישאר!

רבים הכריזו שהנוער והצעירים של היום (בין דור ה-Y לילדי המילניום) הם הנרקסיסטים, הנהנתנים והאנוכיים ביותר שאי פעם התהלכו על כדור הארץ – מכאן הכינוי "דור האני". בהינתן התיאור ה"נ", אין פלא שבני הנוער היהודי, שדומים במידה רבה לנוער המקביל הלא יהודי, מבליים אלפי שעון אונליין, בהעמדת פנים שהם מישהו אחר, רוקדים ביוטיוב, וכן – אפילו מצלמים את עצמם מחייכים בחזית של מחנות השמדה.

מצד שני, ישנן הוכחות רבות שמראות שהנוער היום, כולל נציגות של נוער יהודי שרבה יותר מחלקם באוכלוסייה, הם הפעילים ביותר מבחינה פוליטית, מודעים חברתית ומכוונים לפעילות חיובית שאי פעם היו בעולם. ילדי שנות הששים שטוענים לתואר הזה לרוב אומרים שאי אפשר להשוות עצומה אינטרנטית לעצרת מחאה – ויתכן שהם צודקים. אך הנקודה כאן אינה להראות עליונות של דור אחד על משנהו, אלא להזכיר לעצמנו שבני הנוער של היום מסוגלים להיות נרקסיסטיים ואלטרואיסטיים – ולרוב בו-זמנית.

מהותי שלא נשלול את ההומניטריות שלהם כתוצר לוואי של הגישה שלהם לטכנולוגיה. זהו אכן המצב שפייסבוק, טוויטר, אינסטגרם וסנאפצ'אט מאפשרים גישה למיליוני אנשים באופן מהיר יותר מכל טכנולוגיה שראינו בעבר. אך תהיה זו טעות לטעון שהרצון של בני הנוער שלנו להפוך את העולם למקום טוב יותר הוא בגלל הטכנולוגיה הזו. במילים פשוטות, אילו הם היו בוחרים לבלות את הזמן שלהם בעשיית דברים אחרים, הם היו בוחרים בכך, והם אכן עושים זאת.

המשמעות של להיות נער יהודי היום היא להיות מסוגל להחליט עבור עצמך מתי הזהות היהודית היא החשובה והבולטת ביותר - ובדרך כלל החלטה זו נעשית בהקשר של הקהילה, המקומית כמו גם העולמית. על מנת להבין את החינוך היהודי כיום עלינו להבין מתי להעצים את הזהות היהודית של הלומדים שלנו וגם מתי לרתום את הזהויות האחרות שלהם - להבטיח שאנחנו אכן מחנכים בני אדם ולא רק חלקים מסוימים של השלם.

עבור בני הנוער היהודים שלנו, ישנו יסוד נוסף. יסוד זה משחק תפקיד בדבר שעשוי היה להיראות כיונק מההבנה הדיכוטומית הראשונית שלנו את העצמי הנרקסיסטי, ואת האינדיבידואל בעל החשיבה הקולקטיבית. בני נוער יהודים מרגישים בסך הכל משולבים מאוד בתוך החברות המערביות בהן הם חיים. מבחינות רבות הם נראים, מתנהגים, ומחזיקים באותם הערכים כמו המקבילים הלא-יהודים שלהם. בה בעת, אותם צעירים יהודים מרגישים גאווה בהשתייכות שלהם לשבט היהודי. לבני נוער יהודים יש בדרך כלל תחושת שייכות חזקה לבני עמם היהודים, בדומה מאוד לבני נוער אחרים באמריקה שיש להם את הקבוצות אליהם הם משתייכים - בין אם זוהי השתייכות של דת, מוצא, גזע, מגדר או נטייה מינית. תפיסות חדשות של זהות מובילות להבנה שלבני נוער אלה יכול להיות ריבוי של זהויות, שילובים של זהויות אלו וגמישות לנוע בין הזהויות. נער יהודי יכול להיות אמריקאי ככל שירצה ויהודי ככל שירצה באותו זמן או בזמנים שונים, כתלות בהקשר בו הוא מוצא את עצמו.

והחדשות הטובות באמת עבור העם היהודי הן שבני נוער יהודים רוצים את אותם רגעים יהודים בחייהם. כרגע, במיוחד בעולם המערבי, להיות יהודי זה מגניב. ומי יכול להתווכח עם מודלים חיוביים לחיקוי הפתוחים בקשר ליהדות שלהם - כמו סשה בארון כהן, שרה סילברמן, סת' רוגן, אידינה מנזל, ג'ון סטיוארט, מים ביאליק ודרייק.

1 ככלל, ההבנה של בני נוער יהודים באופן זה מתייחסת לבני נוער לא חרדים, המהווים את רוב בני הנוער היהודיים בעולם כיום.

המשמעות של להיות נער יהודי היום היא להיות מסוגל להחליט עבור עצמך מתי הזהות היהודית היא החשובה והבולטת ביותר – ובדרך כלל החלטה זו נעשית בהקשר של הקהילה, המקומית כמו גם העולמית. על מנת להבין את החינוך היהודי כיום עלינו להבין מתי להעצים את הזהות היהודית של הלומדים שלנו וגם מתי לרתום את הזהויות האחרות שלהם – להבטיח שאנחנו אכן מחנכים בני אדם ולא רק חלקים מסוימים של השלם.

אז אתם מחנכים יהודים או אנשי מקצוע של הקהילה ואתם רוצים לדעת איך להפיק תועלת מכל האמור בפעם הבאה שאתם פוגשים בן נוער יהודי:

רמז מספר 1: כשנער ניגש אליכם כולו מתלהב ורוצה לדבר איתכם על משחק הבייסבול שלו, על המצב הנפשי השביר שלו או על המושא הרומנטי שלו, אל תפטר את הנושאים האלה כי אנחנו לא מדברים עליהם ב"זמן וחלל יהודיים". אלה הם בדיוק הנושאים עליהם עלינו לדבר עם בני הנוער שלנו, מכיוון שאלה הדברים שהכי חשובים עבורם.

רמז מספר 2: אם אתם רוצים שבני נוער יהודיים יבואו לפעילויות שחשובות בעיניכם, עליכם להיות קשובים למה שחשוב להם. עלינו לכבד את בני הנוער שלנו מספיק כדי ללכת להופעות שלהם, וכדי לחתום על עצומות שהם מובילים בלהט, מכיוון שכבוד הוא רחוב דו סטרי.

רמז מספר 3: בפעם הבאה שאתם מרגישים דחף לשאול אותם על הזהות היהודית שלהם או המסע היהודי – עצרו. שאלו אותם על העצמי שלהם כולו, על מי הם כבן אדם שלם. אני משוכנע שלאחר מספר גישושים העניין היהודי יצא, אבל תוודאו שאתם מבהירים שזה לא החלק היחיד בהם בו אתם מעוניינים.

אני לא רוצה להעמיד פנים שאני מכיר מישהו מהצעירים בכותרות שבתחילת המאמר, אך אני גם לא רוצה לשפוט אותם לחומרה. במקום זאת, אני רוצה לפנות את עצמי לאפשרות שבדרכם שלהם, כל אחד מהם התחבר לעם היהודי. הצעיר שמוצא משמעות רוחנית עם עוד יהודים בסדר פסח אונליין, הנער שהפך לתופעה באינטרנט ותרם את מתנות הבר מצווה שלו לישראלים שמצאו את עצמם במקלטים בשדרות, הצעירים שמוצאים חיבור וקירבה עם עוד דמויות יהודיות בעולם וירטואלי, וכן – אפילו הצעירים שחשבו שלהראות תמונה של עצמם באושוויץ היא משמעותית מספיק כדי לשתף אותה עם החברים בפייסבוק, כסמל להתרסה וניצחון על הרוע. אלה הם כמה מהפנים הרבות של העמיות היהודית היום, למרות שזה עלול לגרום לנו לחוש שלא בנוח. וזהו דבר טוב!

ד"ר דויד ברייפמן הוא מנהל תחום החדשנות הראשי בפרויקט החינוך היהודי בניו יורק. הוא עבד בחינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי באוסטרליה, ישראל וצפון אמריקה ולאחרונה ערך את הספר "ניסיון וחינוך יהודי".

מ"אהה!" לפעולה: יצירת סוכני שינוי לעמיות יהודית

קרן דיקסטרו וליה מאס

קרן: אנשים רבים מתקשים להגדיר את המונח "עמיות יהודית". בעוד שלהגדרתו היה חלק גדול במסע האישי שלי, לאחרונה הבנתי כי הפעם הראשונה שהרגשתי 'עמיות יהודית' הייתה לפני למעלה מעשר שנים, הרבה לפני ששמעתי את המונח לראשונה.

בשנת 2002, בשיאה של האינתיפאדה השנייה, נתקלתי במכתב שפורסם בעיתון "ידיעות אחרונות" וכותרתו "אל העם בישראל". המכתב הזה נכתב על ידי יהודי שחי בארה"ב כאות הזדהות ותמיכה בעם היהודי בישראל. הכותב משתף במסע היהודי האישי שלו: החל מהיותו בן למשפחה מתבוללת, דרך ביקורו הראשון בישראל שם החלה זהותו היהודית להתעורר ועד להפיכתו ליהודי חרדי. הוא כותב לכל החיילים בישראל, לכל האימהות והאבות ששולחים את ילדיהם למלחמה, לשוטרים ולצוותי החירום ולכל אזרחי ישראל, ומביע את תמיכתו האישית וההערכה הגדולה שלו ושל יהודים רבים בקהילתו לאומץ הלב וההקרבה בתקופה קשה זו. כבת נוער שחיה בישראל, קריאת המכתב הזה הייתה הפעם הראשונה שהרגשתי שיש סביבי מערכת תמיכה גדולה יותר מזו המיידית והמוכרת לי, הכוללת את משפחתי, חברי וכלל אזרחי ישראל. בשלב זה הבנתי שישנה קהילה רחבה יותר אליה אני שייכת והיא הקהילה הגלובאלית של העם היהודי.

חינוך לעמיות יהודית מתחיל ברגע אחד של נפילת אסימון, רגע אחד של תחושת "אהה!", אך משם חשוב להתקדם ולא להישאר רק עם תחושה של עמיות יהודית. חינוך לעמיות יהודית כולל רצף של חוויות והזדמנויות מכוונות שמעודדות לחקור/לפגוש/לעסוק/לגלות/ללמוד/לשאול, שלאחריהן מתאפשרת פלטפורמה של עשייה. חובתנו כמחנכים היא לייצר בעבור החניכים שלנו פלטפורמות שיאפשרו להם לתרגם את החוויות והתחושות שלהם למעשים. תקוותנו היא לייצר בעבור החניכים שלנו חוויות אשר יגעו להם עמוק בבטן, יאפשרו להם להפנים את תחושת השייכות לעם היהודי ויעוררו בהם השראה להיות סוכני שינוי פעילים של העם היהודי.

ליה: בדיוק חזרנו מבית הכנסת, כמו בכל שבת. אני זוכרת איזו שמלה לבשתי ואיזו עניבה ענד אבי סביב צווארו. הטלפון צלצל, זה היה מאורע לא שגרתי בביתנו בשבת אחר הצהריים. כשהמשיבון ענה ושמעתי את הקול של דודי, הבנתי שמשהו לא טוב קרה. דודי קרא לאבי דרך המשיבון "ג'ף, אתה חייב להדליק את הטלוויזיה. יצחק רבין נרצח על ידי יהודי". שעות לאחר מכן הורי המשיכו לשבת בהלם מול הטלוויזיה, התחושה באוויר הייתה שהעם היהודי עומד בפני משבר. זה היה הרגע שבו הבנתי והרגשתי עמוק בפנים שאני לא רק חלק מהקהילה היהודית שלי בניו ג'רזי, אלא חלק מעם יהודי גלובאלי ובלתי מוכר, חלק ממשהו הרבה יותר גדול ממה שהכרתי עד לאותו הרגע.

חלק משותף: אז, איך קרה ששתי נערות המתגוררות בצדדים שונים של העולם, שתי נערות שמעולם לא נפגשו קודם לכן, מרגישות אותו דבר בדיוק ובסופו של עניין חולקות את אותה תחושת אחריות לעם היהודי? מה היה בכל אחד מהאירועים הללו שהפכו אותו לנקודת מפנה בחיינו? מה בדיוק חווינו ברגעים הללו, ואיך ניתן לשחזר תחושות אלו בקרב החניכים שלנו?

במבט לאחור, נראה שבעוד שתחושת הבטן הראשונית שחווינו ברגעים אלו הייתה בהחלט הצעד הראשון, זה לא היה מספיק. מה שהפך את החוויות האלו לנקודת מפנה בחיינו, הייתה העובדה ששתינו קיבלנו את ההזדמנות לעבד את הרגשות האלה, לשאול, ולהתמודד עימן, ובשלב מתקדם יותר שתינו הועצמנו לעשות משהו בנידון!

כל אחת מאתנו, במקום שלה ובזמן שלה, קיבלה פלטפורמה לחקור כיצד התחושות הללו השפיעו עלינו, וכיצד עלינו למנף אותן להובלת שינוי. באותה תקופה המשפחות של שתינו, עודדו אותנו להמשיך ולהיות מעורבות חברתית בתנועות נוער ותכניות יהודיות. במסגרות אלו חווינו מגוון רב של חוויות מעצבות, פגשנו אנשים מעוררי השראה ובניהם מורים, עמיתים, מנהיגים ועוד. כל אחת מהחוויות שחווינו העצימה את הקודמת לה והתוותה את הדרך שלנו להיות סוכנות של עמיות יהודית. אנחנו מאמינות שדרך שיח מעמיק וחקירת נושאים זהותיים וקיומיים, דרך מפגשים בין תרבותיים ודרך הזדמנויות לחוות הצלחות וכישלונות, החניכים שלנו יוכלו לפתח את הדרך שלהם להיות מנהיגי ההווה והעתיד של העם היהודי.

חינוך לעמיות יהודית מתחיל ברגע אחד של נפילת אסימון, רגע אחד של תחושת "אהה!", אך משם חשוב להתקדם ולא להישאר רק עם תחושה של עמיות יהודית. חינוך לעמיות יהודית כולל רצף של חוויות והזדמנויות מכוונות שמעודדות לחקור/לפגוש/לנסוק/לגלות/ללמוד/לשאול, שלאחריהן מתאפשרת פלטפורמה של עשייה. חובתנו כמחנכים היא לייצר בעבור החניכים שלנו פלטפורמות שיאפשרו להם לתרגם את החוויות והתחושות שלהם למעשים. תקוותנו היא לייצר בעבור החניכים שלנו חוויות אשר יגעו להם עמוק בבטן, יאפשרו להם להפנים את תחושת השייכות לעם היהודי ויעוררו בהם השראה להיות סוכני שינוי פעילים של העם היהודי.

קרן דיקסטרו וליה מאס ריכזו את תכנית דילר בשותפות ראשון-לציון-מטרו ווסט, ניו ג'רסי. לאחר מכן השתלבו בתפקיד מנחות רכזים ארציות של תכנית עמיתי דילר הבינלאומית. כחלק מהתפקיד הן מכשירות, מלוות ותומכות במחנכי התכנית בצפון אמריקה וישראל.

האם אתה חלק מהסיפור שלי? כיצד הופכים לקהילה של פרשנות

רבקה וורוינד ומישאל ציון

שבת של דצמבר יצאה לאיטה באזור הכפרי של קונטיקט בזמן שכמעט חמישים צעירים ישראלים ואמריקאים יהודים – עמיתי ברונפמן של 2012 – ישבו במעגל כדי לדון בשאלה האם באמת אכפת להם אחד מהשני. "האם אתה חלק מהסיפור שלי?" הם שאלו באופן אמיץ, ביקורתי ואוהב. במשך קיץ ישראלי וחורף אמריקאי, הם הפכו לחברים ושותפים ללימודים, שראו במו עיניהם את ההצלחות והאתגרים של כל קהילה. כעת, הם יכלו לשאול את השאלה העמוקה יותר: האם אתם חלק מה"אנחנו" שלי?

השיחה שהתאפשרה הושפעה מאירועים עכשוויים בחדשות. יום לפני-כן, עשרים ילדי בית-ספר ומוריהם נרצחו בסנדי הוק שבקונטיקט, וחודש קודם לכן ישראל עסקה במבצע עמוד-ענן. העמיתים הישראלים הרגישו תחת מתקפה והיו מופתעים שהם לא שמעו משותפיהם האמריקאים במהלך סבב האלימות. "האם שכחתם אותנו?" הם שאלו, "האם אתם מוכנים לאהוב את ישראל רק אם היא מקום של שמש והיסטוריה, ולא אם היא מקום של אי סדר וסכנה?" באופן דומה, האבל של הברונפמנים האמריקאים בתגובה ליריות בבית-הספר העלה שאלות חדשות – בנוגע לתפקידים כמשתתפים נלהבים בגזרת הציבור האמריקאי ובנוגע לשאלה כיצד לבטא באופן הטוב ביותר את מחויבותם לשותפיהם הישראלים. הישראלים נרתעו; האם זה לא היה פשוט סיפור אלימות חדשותי אמריקאי נוסף חסר רלוונטיות ישירה? כפי שעמית אמריקאי אחד ניסה להסביר, "ראינו את הפנים הגרועות ביותר של המדינה שלנו, ואנחנו בושים ונכלמים. אנחנו רוצים לכבד את חייהם על-ידי הפיכת המדינה הזו למקום טוב יותר." לשתי הקבוצות, חוויות של טרגדיה במולדתם הורגשו באופן עמוק והיו אישיות מאוד. כדי שעמיות יהודית תהיה מתקבלת על הדעת בשביל האנשים הצעירים הללו, כל קבוצה הייתה צריכה לדעת שחבריהם החיים מעבר לאוקיינוס כיבדו והעריכו את הנרטיב שלהם כבעל תוקף כמו הנרטיב שלהם עצמם.

**אנחנו חלק מהסיפור של האחר לא רק ברגעי סולידריות,
כי אם גם בספרנו סיפורים משותפים בדרכים שונות,
ובפגישותינו לחלוק דרכים אלה, להתווכח עליהן –
ולחגוג אותן.**

לתכנית העמיתים ברונפמן יש מעל שני עשורים של ניסיון, טעייה ויצירתיות בהפגשת יהודים ישראלים וצפון-אמריקאים. בכל שנה אנחנו מכנסים שני "מפגשים" ל-26 הצפון-אמריקאים ו-20 הישראלים בני השבע-עשרה שנבחרו להיות ברונפמנים. המפגשים – רבע מהתכנית של כל קבוצה – מבוססים על ערכי כבוד הדדי, שוויון ופתיחות. חולקים בפגמים, כמו גם בברכות; היצירתיות לצד האדישות. לדור איתנו אנו עובדים, זוהי פגישה בין שתי קהילות המרגישות "בבית" בארצותיהן. בברונפמן, אנחנו לא "מורחים" את השונות בין שתי הקהילות תחת מעטה מבריק של עמיות, כי אם משאירים מקום לסתירות ביניהן. זהו מפגש שלגבי רוב העמיתים יוביל חזרה לשתי דרכים נפרדות, ובכך יעורר את השאלה: אם איננו סיפור אחד, כיצד אנו בכל זאת חלק מסיפורו של האחר?

הדיון נבחן לעיתים קרובות דרך שאלת הסולידריות. בלב יצירת התכנית שלנו עומדת ההנחה ששיח ישראלי-צפון אמריקאי צריך לתקן את חוסר האיזון לפיו מצופה מיהודים אמריקאים להרגיש סולידריות עם ישראל ומאבקים ישראלים, אך נדיד שישראלים לומדים להבין את החששות והערכים של הקהילה היהודית הגדולה של צפון-אמריקה. אולם שיח שמרכזו בסולידריות מצמצם את הדיון היהודי לכדי מקום של התבכיינות וזריעת בהלה. ייתכן וזהו "המעוז האחרון" של קהילתיות לעם שכבר לא חולק ארץ מאגדת, הלכה או אל. האם נשאר דבר מלבד הסולידריות?

במפגש ברונפמן החורפי, שהתקיים בחנוכה, התאספו חזרה כ"בית-מדרש", וישבנו ללימוד בצוותא של טקסטים הנוגעים לחג. הלימוד התרכז בדרכים בהן קהילות יהודיות שונות, מציונים חילוניים ועד לרבנים אמריקאים ליברליים, מפרשים מחדש את החג באופנים שונים לחלוטין במאה ה-20. באמצעות לימוד טקסט, אנו מציגים לעמיתים כלים חדשים ליצירת שכבה אחרת של "עמיות" – דרך להבנת היהדות כבית-מדרש. אנחנו לא רק קהילה של סולידריות דוגמטית; אנחנו קהילה של פרשנות. העיסוק היהודי העתיק בפרשנויות מתחרות מתמשש בשיח ער ובווער. היופי שבמפגש הוא שהפגישות מאפשרות לנו לראות את עצמנו, את ביתנו ואת היהדות מזווית ראייה רחבה מאשר זו שלנו. בניית המפגשים סביב לימוד טקסט היא הדרך שלנו לתת למנהיגים יהודים צעירים הרגשה שהם חלק מאותו הסיפור. אנחנו חלק מהסיפור של האחר לא רק ברגעי סולידריות, כי אם גם בספרנו סיפורים משותפים בדרכים שונות, ובפגישותינו לחלוק דרכים אלה, להתווכח עליהן – ולחגוג אותן.

רבקה וורווינד והרב מישאל ציון הם המנהלים-השותפים של תכנית העמיתים ברונפמן, קהילה של מעל 1000 מנהיגים יהודים צעירים מישראל ומאמריקה. "ברונפמנים", המתחילים דרכם בגיל שבע-עשרה בחווית תכנית עמיתים בעלת סינון קפדני, המבוססת על לימוד טקסט יהודי וגישה פלורליסטית, לוקחים חלק בקהילת בוגרים ערה המעודדת פעולה ובחינה עצמית בקרב דור חדש של מנהיגים יהודים.

שיחות יהודיות 2.0 עם בני הנוער שלנו

אריה לוי

לפיכך לכל אחד ואחד לומר, בשבילי נברא העולם (מסכת סנהדרין, פרק ד, ה)

לכל דור ישנה הנטייה לתיאור הדור הבא כשונה מאוד, ומציב אתגר קשה בפני הדור הנוכחי. עם זאת, בני הנוער היום אכן מתמודדים עם אתגרים חסרי תקדים מבחינת גלובליזציה, טכנולוגיה, זהות וכו'. נושאים אלה מחריפים כמובן את ההתמודדות התובענית שכבר קיימת, עם נושאים כבדי משקל כגון יהדות, זהות יהודית והחיבור לעם ישראל (הפירוש הפשוט שלי לעמיות).

זו הסיבה שארגונים חינוכיים יהודיים כה רבים המתמקדים בתוכן של פעילויות לבני נוער-ארגונים מקומיים, אזוריים או בינלאומיים- צריכים לחדד ולשדרג את רמת הדיון והדו שיח שאנחנו מנהלים עם הדור הבא שלנו. תכנית עמיתי דילר היא פלטפורמה מתאימה לחיפוש שדרוגים כאלה בשיח היהודי.

להלן כמה נקודות מעשיות שברצוני להציע, בהתבסס בעיקר על הניסיון שלי באינטראקציה עם בני נוער והמחנכים שלהם.

מנהיגות יהודית צעירה לא יכולה להיות רק החלפה של מנהיגות הקהילה היהודית הקיימת. השדרוג שדרוש כאן הוא מתן ההכרה והכלים לעיצוב מחדש של העולם היהודי. לא פחות מכך! תכניות הנוער שלנו צריכות לתרום להתחברות לנושאים היהודיים הגלובליים, לפתח אחריות קולקטיבית ולקשר את בני הנוער שלנו ל"זרם החשמל היהודי"

מעטים מול רבים. אנחנו מצפים לטוב ביותר מבני הנוער שלנו מנקודת מבט של מנהיגות. אנחנו בתקופה של "הרבים" וכחות של "המעטים". המשמעות היא שאם בדורות קודמים יכולנו לצפות לתוצאות ברורות בקבוצה נבחרת של מנהיגים, היום עלינו לתת תשומת לב לעובדה שאנחנו חיים בעידן של "המוניזם": חכמת ההמון, מימון המון, רשתות המונים וכו'. מכאן שגישת העמיות שלנו לא יכולה להיות אליטיסטית. עלינו להרחיב את המעגלים, ועל בני הנוער שלנו שבתכניות המנהיגות לקחת חלק פעיל בכך על מנת שהדבר יצלח. לפיכך השפעה מוצלחת, או תכנית המשך, תהיה כזו בה מנהיגים צעירים יתמקדו בעירור חבריהם למנהיגות, דיון ופעולה סביב נושא הזהות היהודית, ישראל ועמיות יהודית, בדרכים מקוריות ויצירתיות.

"פְּרוּוה" מול דעתני. מתוך בני הנוער המשתתפים בתכניות שלנו, רבים מדי מסיימים ללא דעה מגובשת. אני מכנה את התופעה בשם "תופעת הפרווה" - לא חלב ולא בשר. אנחנו לא יכולים לצפות למעורבות של בני נוער ללא הלהט של נקיטת עמדה או ביקורתיות וגיבוש של דעה ברורה על נושאים כלליים או יהודיים. בשעה שעליהם לכבד את כלל הדעות, בני נוער צריכים לקחת סיכונים. עליהם להעמיק את הידע שלהן בנושאים שלכדו ותופסים את העניין שלהם, בעודם נותנים מקום לאפשרות שהדעות שלהם תשתנינה יום אחד. על המחנכים שלהם למלא אותם בדחף להחליט במה הם מאמינים ובמה הם דוגלים - ולא רק ללמד אותם לשבת על הגדר.

עמיות מול ציונות. אנחנו מעבירים תכניות שדוברות בשפת העמיות, המשבחות את כלל הצורות של היהדות, בכל הארצות. לעיתים אנחנו שוכחים שהדבר יוצר מתח עם המרכזיות של ישראל והציונות. במקרים מסוימים, המילה "ציונות" אפילו נעלמה מתכניות הלימודים הכתובות. הבה נפתח את הדיון, ולא רק נגיש תשובות מוכנות מראש. עליהם לדעת שעברו רק מספר עשורים בהם היהודים חיים באופן חופשי, שמצב זה חדש עבור כולנו, ושעלינו להיות סבלניים לפני שאנחנו קופצים למסקנות בנוגע לייעוד העולמי שלנו. מתח זה בין דת, לאום וריבוי זהויות יצוץ, ועלינו להיות מוכנים להתייחס אליו.

אוניברסאליזם ופרטיקולריזם. בעוד שנראה ש"תיקון עולם" נכלל בתכניות הלימודים של תכניות פיתוח המנהיגות שלנו, עלינו לשים לב שתפיסה זו לא תתמסמס לכזו שכוללת כל מעשה טוב, עד למצב שהיא תאבד כל משמעות. מצד שני, ברור שאנחנו לא יכולים להגביל את עצמנו עוד רק לגבולות ה"שבט" שלנו. המחנכים שלנו יכולים לעודד את מציאת האיוון הנכון בין היעוד האוניברסאלי והפרטיקולארי של בני הנוער שלנו, ובאותו זמן להעניק תשומת לב למסורת היהודית של עזרה לעניי עירך לכני עניי עיר אחרת.

פלורליזם מול אחדות. פעמים רבות הפלורליזם בתכניות שלנו מגביל את עצמו לאזור הנוחות שלנו. אנחנו מבזבזים זמן רב מדי על לימוד הנושאים שמפרידים בינינו במקום להתמקד במה שמאחד את העם הזה. בדרך כלל המחלוקות הן סביב קטלוגים ישנים ובלתי רלוונטיים או "קופסאות" יהודיות ששירתו היטב את התנועות שיצרו אותן. הזהויות היום הן רב ממדיות ובני נוער יאמצו לעצמם כמה שכבות של הגדרות. למרות זאת, אנחנו לא יכולים להגביל את עצמנו

לחשיפתם אך ורק לפאנלים של זרמים דתיים ולצפות מהם למצות את העושר של הפסיכס היהודי.

לסיכום, מנהיגות יהודית צעירה לא יכולה להיות רק החלפה של מנהיגות הקהילה היהודית הקיימת. השדרוג שדרוש כאן הוא מתן ההכרה והכלים לעיצוב מחדש של העולם היהודי. לא פחות מכך! תכניות הנוער שלנו צריכות לתרום להתחברות לנושאים היהודיים הגלובליים, לפתח אחריות קולקטיבית ולקשר את בני הנוער שלנו ל"זרם החשמל היהודי" (הידוע גם כ"נשמה היהודית"). יש להשיג חיבור זה על ידי מיקוד תשומת הלב בהרחבת המעגלים, עזרה לבני הנוער למצוא את מקומם בנושאים אלה, העמקת ההבנה של הדינאמיקה שבין ישראל לתפוצות, החלטה על תפקידנו כעם במשפחת העמים וחשיפת בני הנוער לתודעה עשירה יותר של זהות.

אריה לוי הוא המנהל של קשרי החוץ של הפדרציה של CJA מונטריאול בפדרציות היהודיות בקנדה. הוא מילא תפקידים רבים בקהילה היהודית במונטריאול ובישראל, כולל עבודה בחינוך יהודי בלתי פורמאלי. לאחרונה הוא סיים את תואר ה-MA שלו בניהול מלכ"רים באוניברסיטת בן גוריון. אריה גר במיתר, סמוך לבאר שבע, עם אשתו רות וחמשת בנותיהם.

אזרחות ועמיות בחייהם של בני נוער יהודים

דבורה מאיר

בני נוער בארצות הברית היום מתבגרים בעידן של תחרות חריפה. על מנת להתקבל לקולג'ים בעלי תנאי קבלה ההולכים ומחמירים, הם לוקחים שיעורים עם מורים פרטיים בנוסף לקורסי הכנה לאקדמיה בתיכון; הם מנסים להיכנס לכושר עם מאמנים מקצועיים, ולוקחים על עצמם עומס עצום של פעילויות לאחר שעות הלימודים. מאמצים אלה להתבלט שהיו תופעה יוצאת דופן בעבר, הפכו לנורמה בקרב רבים בקהילה היהודית, וגורמים ללחץ הכלכלי והרגשי על בני הנוער ועל הוריהם להגיע לרמות גבוהות.

בהקשר זה של לחצים חזקים, אך מובן הוא שתכניות רבות עבור בני נוער יהודים אימצו את ההתמקדות של החברה בנושא ההנהגה. תכניות כאלה הינן חיוניות לטיפוח העתיד של מנהיגות יהודית.

באותו הזמן, עלינו לשאול שאלה חשובה: אם לא נסייע לבני הנוער להבין את הדרוש להם כדי לבנות ולקחת חלק בקהילה יהודית, ואם לא ניתן לבני נוער סיבה להרגיש שייכות, האם תתקיימנה בכלל קהילות איתנות שהם יוכלו להנהיג?

המחקר שלנו בארגון Moving Traditions ושנות הניסיון שצברנו בתכנית, יחד עם העושר של מחקרים מדעיים ועדויות של בני נוער – כולם מצביעים על העובדה, שלבני נוער יהודים חסרות הזדמנויות ללמוד את המשמעות של לצמוח ולהיות ליהודים מבוגרים אחראיים וחסינים, שחיים בקהילה בצוותא עם חבריהם היהודים.

האתגר שלנו הוא להעניק לבני הנוער היהודים את המיומנויות המעשיות לבנות קהילה, ויחד איתן את האלטרנטיבות לתרבות המוגדרת על ידי תחרות – להעניק לבני הנוער חוויות השתייכות אותנטיות ובעלות משמעות, שיחברו אותם לעצמם, לחבריהם ולקהילה היהודית.

Moving Traditions עבדו בכדי למנף את התכניות ראש חודש: זה עניין לַבְנוּת! ושבת אחים: האחוה, שתי תכניות שעמדו במבחן המציאות, על מנת לעשות בדיוק את זה עבור יותר מ-15,000 בני נוער ברחבי ארצות הברית. על ידי אימוץ הרעיון של יצירת "מניינים", קבוצות של עשרה בני או בנות נוער מאותה שכבת גיל שנפגשים באופן קבוע עם מנחים שעברו הכשרה, מסורות דינמיות עוזרת לבני הנוער ללמוד את הערך שבהשתתפות משמעותית בקהילה היהודית, תוך ניווט מערך יחסי האנוש בתוך קבוצת חברים.

האתגר שלנו הוא להעניק לבני הנוער היהודים את המיומנויות המעשיות לבנות קהילה, ויחד איתן את האלטרנטיבות לתרבות המוגדרת על ידי תחרות - להעניק לבני הנוער חוויות השתייכות אותנטיות ובעלות משמעות, שיחברו אותם לעצמם, לחבריהם ולקהילה היהודית.

יצירת מרחב בטוח עבור בני הנוער, מרחב בו הם יכולים לבחון עם חבריהם באופן פתוח שאלות של זהות וחברה, הוא נושא מרכזי במודל החינוכי של Moving Traditions. המנחים מכוונים את בני הנוער לחבר ערכים יהודיים בני קיימא לנושאים החשובים להם ביותר - הכוללים חברות, מיניות, לחץ בלימודים, תחרות ומתח.

דוד, מנהיג של תכנית שבת אחים בניו יורק, כתב בשנה השלישית של הקבוצה שלנו "היו לנו דיונים אינטנסיביים. לדוגמא, שני בחורים היו במסיבה והיו עדים לתקיפה מינית שבוצעה על ידי נער שיכור בן 15. המשטרה הייתה מעורבת בעניין. אחרי שהם דיברו על מה שקרה, ניהלנו דיון על גבולות אישיים, כבוד, ויחסי מין בהסכמה. דיברנו גם על אלכוהול וסמים. זאת לא הייתה שיחה של 'פשוט תאמרו לא', אלא שיחה על המציאות שבה אנשים בתיכון שותים ומעשנים, וכמה חשוב לדעת לרסן את עצמך כדי שלא תפגע בעצמך או באחרים".

"בכל השיחות שלנו אנחנו מדגישים עד כמה היהדות מלמדת אותנו להיות מאוזנים - להיות כנים בנוגע לתשוקות האנושיות העמוקות ביותר שלנו ובו זמנית לשלוט בדחפים שלנו. איך מוצאים את קו האיזון בין מה שאתה רוצה ובין הדברים שאחרים רגישים לגביהם? שאלה זו היא ערך ליבה יהודי אליו אנחנו מתייחסים בשבת אחים.

Moving Traditions עבדו לאורך יותר מעשור כדי לחדד ולמקד מודל זה של חינוך יהודי לבני נוער, עם יותר מ-1,400 קבוצות של בנות שנפגשו בחסות של יותר מ-300 מוסדות השותפים לתכנית. מחקר הערכה עצמאי שבוצע לאחרונה על ידי ד"ר כרל בק וד"ר טובין בלזר, שבדקו בנות שהשתתפו בתכנית בשנים 2008-2010 מראה כי התכנית ראש חודש מסייעת לנערות להעריך את החיבור האישי שלהן לחברותיהן ולחיים היהודיים. ההערכה שילבה מחקר כמותי ואיכותי וגילתה כי ישנן ארבע תוצאות מהותיות אותן משיגות הבנות:

1. בניית הערכה עצמית גבוהה יותר.
2. אמונה ביכולתן לפעול למען עצמן, למען נשים אחרות ולמען הקהילות היהודיות והחילוניות שלהן.
3. העמקת היחסים שלהן עם נערות יהודיות אחרות.
4. טיפוח קשרים יהודיים עמוקים יותר לאורך תקופת התיכון, לתוך תקופת הקולג', ומעבר לכך.

מכיוון שהתכניות של Moving Traditions משמשות כבסיס התנסות לבני נוער בבניית קהילות יהודיות משמעותיות, יותר בני נוער מתבגרים וצומחים עם ביטחון עצמי, חמלה ומחויבות לכל החיים לקהילה היהודית. לפיכך, אנחנו מצפים לשמוע עוד בני נוער מספרים על החוויות היהודיות שלהם, בדומה למה שאמרה בחורה צעירה אחת לחוקרים: "ראש חודש לימדה אותי לראות את עצמי כחלק מקהילה". ואם יותר צעירים יהודים יראו את עצמם כמחוברים בבסיס, יהיה להם סיכוי רב בהרבה לשמש כמנהיגים וחברים בבניית הקהילה היהודית של העתיד.

דבורה מאיר היא המייסדת והמנכ"לית של ארגון Moving Traditions, שהתכניות זוכות הפרסים שלו ראש חודש: זה עניין לַפְּנוֹת! ושבת אחים: האחוה מעצימות אלפי בני נוער יהודים ומאפשרות להם לבחון הגבלות מגדריות וליצור משמעות בקהילה יהודית.

לקחים מהותיים לחינוך בני נוער יהודיים

ג'וש מילר

במהלך השנים האחרונות, קרן ג'ים ג'וזף השקיעה זמן ומשאבים משמעותיים בהעמקת ההבנה שלנו בשאלת יכולתה של הקהילה היהודית ליצור מעורבות חזקה יותר של בני נוער בחוויות חינוכיות אפקטיביות ומרתקות. שני לקחים מהותיים שהפקנו הם:

1. יצירת השפעה משמעותית על בני נוער בכל הקשר שהוא מתחילה בהבעת עניין כנה בדברים החשובים להם ביותר.

2. תפקיד המבוגרים הוא לעבוד עם בני הנוער, בשותפות, כדי לסייע להם ליצור את חוויות הלימוד היהודיות אליהן הם שואפים.

שנות הנעורים מייצגות שלב חשוב בהתפתחות הזהות. זוהי תקופה אינטנסיבית של גילוי והתנסות. עבור בני נוער רבים זהו שלב שהוא גם מלחיץ ומורכב – ועליהם לנווט בין הלחצים הגוברים המופעלים עליהם מצד ההורים, החברים והקהילות שלהם בנוגע למעשיהם, אמונותיהם והישגיהם.

מבוגרים יהודים הרוצים לחנך בני נוער להניח בצד את האג'נדה היהודית של עולם המבוגרים ואת ההבניות שלהם – בין אם בפוליטיקה, באידיאולוגיה, או ביחס לגישות והתנהגויות רצויות. אם יש לנו שיעורים ספציפיים להעביר לבני הנוער, האתגר שלנו הוא להניח אותם בצד ולהתחיל מרכישת האמון שלהם. אז נוכל להנחות את בני הנוער שלנו להתנסויות בהן נזמין אותם להגיע למסקנות משלהם לגבי נושאים יהודיים שאנחנו מאמינים שהם חשובים. המחנכים היהודים הטובים ביותר שהכרתי השיגו זאת על ידי שאילת שאלות טובות, הקשבה, על ידי כך שהיו הם עצמם ועל ידי כך שהביאו דוגמה אישית של ביטוי האמונות והערכים שלהם דרך פעולות, וכל זאת – תוך כדי שהם נותנים לבני הנוער להוביל.

במיטבה, הקהילה היהודית יכולה להציע עזרה רבה לבני הנוער להתמודד עם האתגרים הללו – קהילה תומכת, מודלים לחיקוי מצד המבוגרים, הנחיה לחיפוש חיים בעלי משמעות, מטרה והגשמה עצמית. מצד שני, לקהילה היהודית יש הרבה מה ללמוד מבני הנוער; הם מציעים פרספקטיבה ייחודית על הרלוונטיות של היהדות בימינו, ומהווים חלון לאופן בו הדורות הבאים יעצבו אותה.

עם זאת, על מנת שחינוך ויצירת מעורבות אצל בני נוער יהיו חוויות חיוביות, על המבוגרים היהודים להקשיב בשימת לב ולשמור על ראש פתוח.

משמעותו של עיקרון מנחה זה הוא שעל מבוגרים יהודים הרוצים לחנך בני נוער להניח בצד את האג'נדה היהודית של עולם המבוגרים ואת ההבניות שלהם – בין אם בפוליטיקה, באידיאולוגיה, או ביחס לגישות והתנהגויות רצויות. אם יש לנו שיעורים ספציפיים להעביר לבני הנוער, האתגר שלנו הוא להניח אותם בצד ולהתחיל מרכישת האמון שלהם. אז נוכל להנחות את בני הנוער שלנו להתנסויות בהן נזמין אותם להגיע למסקנות משלהם לגבי נושאים יהודיים שאנחנו מאמינים שהם חשובים. המחנכים היהודים הטובים ביותר שהכרתי השיגו זאת על ידי שאילת שאלות טובות, הקשבה, על ידי כך שהיו הם עצמם ועל ידי כך שהביאו דוגמה אישית של ביטוי האמונות והערכים שלהם דרך פעולות, וכל זאת – תוך כדי שהם נותנים לבני הנוער להוביל.

כששואלים אותם מה חשוב להם, בני הנוער השונים שפגשתי ענו תשובות שונות. אך תחומי עניין ורצונות שהתייחסו אליהם באופן עקבי כללו: לרכוש את מיומנויות הליבה והניסיון שהם זקוקים לו על מנת לשלוט בחייהם כבני נוער; לעזור להם להתכונן לקולג' ולפיתוח קריירה; ללמוד איך להישאר בריאים, מבחינה פיזית ומנטלית; לפתח מערכות יחסים עם מבוגרים המוכנים להקשיב להם; להביע את העצמי היצירתי שלהם; לחוש מחוברים למשהו גדול יותר מעצמם; לעשות שינוי בעולם.

מה אנו, הקהילה היהודית, יכולים לעשות על מנת לתמוך בצעירים אלה?

לעודד את המבויקים והטובים שבינינו להקדיש את הכישרונות המקצועיים ו/או ההתנדבותיים שלהם לעבודה עם בני נוער. להעניק למבוגרים אלה הכשרה ברמה גבוהה בחינוך חוויתי ובהתפתחות בני נוער. להציע תמריצים מתאימים כדי להבטיח שהמבוגרים שיעבדו עם בני נוער יקבלו את הכבוד ואת הגמול שהם ראויים לו.

להעניק הרבה יותר חוויות לבני נוער על מנת להכניס אותם לתפקידי מנהיגות בקהילה היהודית. דבר זה נכון לא רק לתכניות המכוונות ספציפית לבני נוער אלא לכל הארגונים שלנו. להזמין בני נוער לעבור התמחויות, לקחת תפקידים במועצות, להשתתף ולנאום בכנסים, לתרום את הרעיונות שלהם לפרויקטים של כתיבה, ולעזור לתכנן ולהוביל יוזמות חדשות.

לתמוך במנהיגים הצעירים שלנו על ידי כך שנוודא שיש להם גישה למבוגרים המוכנים לעבוד במשותף איתם על מנת לעזור להם להצליח בתפקידי המנהיגות שלהם. עלינו לראות את בני הנוער האלה לא כ"מנהיגי העתיד" אלא כ"מנהיגים של היום".

לעזור לבני נוער לטפח את ההבנה שלהם באשר לחשיבות היהדות עבורם על ידי כך שנאפשר להם לדעת ולהבין את היחס שלנו ליהדות. אם היהדות עומדת להיות רלוונטית עבורם כבני נוער, עלינו לתת דוגמא אישית באשר לאיך ומדוע היא רלוונטית עבורנו כמבוגרים.

למבוגרים היהודים החוששים מהגישה המוצעת – נסו אותה. מניסיוני, החלק המעשיר ביותר בפיתוח האסטרטגיה לחינוך ומעורבות של בני נוער של קרן ג'ים ג'וזף היו ההזדמנויות ללמוד ישירות מבני נוער יהודים. הם היו כמה ממורי הגדולים ביותר. כמובן שבני נוער אלה עזרו לי לפתח הערכה גדולה יותר לאופן בו הקהילה היהודית יכולה לתמוך בהם ובחבריהם. מעבר לכך, הם נתנו לעמיתי בקרן ולי תובנות חדשות באשר לאופן בו אנחנו יכולים להיות מנהיגים יהודים טובים יותר, יוצרים טובים יותר, ותומכים באורח חיים יהודי משמעותי.

ג'וש מילר הוא מנהל תכניות בכיר בקרן ג'ים ג'וזף, המבקשת לעודד חוויות לימודיות משמעותיות ואפקטיביות עבור יהודים צעירים בארצות הברית.

תודעת עמיות – תכונה מאפיינת של מנהיגות יהודית

עזרא קופלוביץ

כיצד אנו מוודאים שבני נוער יהודים יפתחו זיקה למיזם הקולקטיבי היהודי ובו בעת אחריות לעתידו? בהתבסס על ארבע שנים של מחקר הערכה עבור תכנית עמיתי דילר לבני נוער, הצלחנו לבודד גורם דומיננטי אחד המבדיל בין נער או נערה בעלי סיכוי גבוה להיעשות מנהיגים בדור שלהם, לבין בני נוער אחרים. גורם זה הוא התמודדות אינטלקטואלית עם האתגרים העומדים מול העם היהודי היום ומחויבות לתרגם את הרעיונות לכדי פעולות. במילים אחרות, למנהיג יהודי יש דעה על מה טוב ליהודים, ונכונות לפעול בעניין – שילוב לו אנו קוראים "תודעת עמיות".

תודעת העמיות מזינה ומעצבת מספר תכונות מפתח אחרות. לפחות כמה מתכונות אלה קיימות בכל בוגרי תכנית דילר אותם אנחנו מגדירים כבעלי תודעת עמיות.

תכונות אלה הן:

זהות יהודית פרו-אקטיבית שאינה תלויה במסגרת יהודית קיימת

צעירים אלה מחפשים משמעות יהודית ומעורבות בכל מקום בו הם מוצאים את עצמם.

מסע יהודי – למידה יהודית והתנסות מתמשכים

בוגרי תכנית דילר בעלי תודעת עמיות משרים על חייהם רלוונטיות יהודית, ובאופן מתמשך מתנסים ומתאימים את עצמם במעבר מהתיכון, לצבא או קולג', לטיול, לפיתוח קריירה ובסופו של דבר להקמת משפחה.

מודעות לאחר היהודי ואימוץ פלורליזם יהודי

תכונה המשותפת לבוגרי תכנית דילר בעלי תודעת יהודית היא מודעות חזקה לאחר היהודי ואימוץ של פלורליזם יהודי. בעוד שארגונים יהודיים אחרים יוצרים מנהיגים צעירים עם התכונות האחרות המתוארות כאן, תכנית דילר היא אחת מהתכניות הבודדות המתמקדות במפגש בין יהודים השונים אחד מהשני. במשך שנה, בני נוער יהודים אלו באים במגע אינטנסיבי עם יהודים השונים מהם, במובן הדתי והתרבותי ובמובן של המוצא הלאומי. הם מקבלים גם חשיפה אינטנסיבית לחברה הישראלית וליהדות התפוצות. התוצאה היא תחושת שליחות לטיפוח העמיות, שהיא מעבר לטובת קבוצה יהודית מסוימת. הקטעים הבאים הם מובאות מאפיינות של שניים מבוגרי התכנית.

שאלה: מאז תכנית דילר, האם הקדשת מחשבה מרובה לאתגרים העומדים בפני העם היהודי? על אילו אתגרים חשבת?

"הדרכים בהן הקהילה שלנו מדוכאת וסגורה לקבוצות שונות של אנשים; האופנים בהם היחסים בין ישראל לתפוצות לא הובנו עד תומם; הדרכים בהן אנחנו צריכים להשתלב בחברות לא יהודיות והדרכים בהן אנחנו צריכים להישמר לעצמנו. יהודי צפון אמריקה אינם דוברים שפה יהודית באופן שוטף, ואני רואה שזהו דבר מפחיד עבור הקהילה שלנו. השפה תמיד הייתה חיונית לזהות היהודית. אני דואגת באשר למה יקרה בטווח הארוך אם נאבד אותה."

שאלה: האם ישנן פעולות שאתה נוקטת או מתכננת לנקוט בעתיד בכדי להתמודד עם האתגרים שתוארו?

"הקבוצות היהודיות לא נחלו הצלחה בבחירות בקמפוס שלי. איבדנו ייצוג במועצת הסטודנטים והפכנו למיעוט של ממש, ללא יכולת לעצור קבלת החלטות נוספות של ה-BDS נגד ישראל. במקום להשתתף בפגישת המועצה, כשידעתי שהיהודים עומדים להפסיד בהצבעה על עוד החלטה אנטי-ישראלית, ארגנו אירוע בבית חב"ד לקידום קירוב יהודי בקהילה. הרגשתי שלמרות שהיהודים הפסידו מבחינה פוליטית, הם לכל הפחות יכלו למצוא כוחות בחיבור ביניהם, ולמצוא גאווה באמונה שלנו."

תחושה חזקה של תרבות, היסטוריה וציוויליזציה יהודיות

אדם בעל תודעת עמיות רואה את עולמו על במה היסטורית רחבה יותר. לדוגמה, בוגר אחד חלק את מה שחשוב לו, במונחים של זהות יהודית: "חשוב עבורי להעביר הלאה תרבות שחיה במשך אלפי שנים ולחיות לפי פרקטיקות מסוימות של התרבות הזו. החיים בישראל הם גם

כיצד אנו מוודאים שבני נוער יהודים יפתחו זיקה למיזם הקולקטיבי היהודי ובו בעת אחריות לעתיד? בהתבסס על ארבע שנים של מחקר הערכה עבור תכנית עמיתי דילר לבני נוער, הצלחנו לבודד גורם דומיננטי אחד המבדיל בין נער או נערה בעלי סיכוי גבוה להיעשות מנהיגים בדור שלהם, לבין בני נוער אחרים. גורם זה הוא התמודדות אינטלקטואלית עם האתגרים העומדים מול העם היהודי היום ומחויבות לתרגם את הרעיונות לכדי פעולות. במילים אחרות, למנהיג יהודי יש דעה על מה טוב ליהודים, ונכונות לפעול בעניין – שילוב לו אנו קוראים "תודעת עמיות".

חלק חשוב בכך. למלא מצוות, להמשיך את התרבות, ולעבוד כדי להפוך את ישראל למקום הטוב ביותר שהיא יכולה להיות. אני רואה את העלייה באנטישמיות בעולם היום. הרבה מכך היא אנטישמיות המוסווית כאנטי-ציונות. אם המדינה שלנו עומדת להיות המרכז עבור גזענות של עם כלשהו, עלינו להילחם כדי להפוך את המדינה למושלמת ביותר שהיא יכולה להיות כדי להסיר את המסווה של האשמת הפעולות של ישראל מעל האנטישמיות שלהם."

יצירת חשיבות להתנדבות שהיא יהודית בפרט

כמעט כל בוגרי תכנית עמיתי דילר הם מתנדבים פעילים. בוגרים בעלי תודעת עמיות משתמשים לפחות בחלק מאנגריית ההתנדבות שלהם לעולם היהודי או בשם העולם היהודי. הם רואים את ההתנדבות שלהם כביטוי למחויבות שלהם לקידום ערכים יהודיים והם מתמודדים עם אתגרים המרכזיים לטובת העם היהודי (בהגדרה הרחבה שלו).

המרכזיות של ישראל בחיים היהודיים שלהם

כמעט כל הבוגרים מביעים חיבור חזק מאוד לישראל, ורובם זוקפים חיבור זה לזכות החוויה שלהם בתכנית דילר. ההבדל בין אלו בעלי תודעת עמיות ובין השאר הוא עוצמת ועומק החיבור הזה. ישראל היא מאפיין מרכזי בזהותם היהודית. הם מערבים אחרים בנושאים הקשורים לישראל ומקדישים מחשבה רבה בנוגע ליחסים בין יהודים חיים בישראל ומחוצה לה.

ד"ר עזרא קופלוביץ הינו סוציולוג המתמחה בחינוך יהודי ומנכ"ל חקר טכנולוגיות -
Research Success Technologies

מפגש ומשמעות: אתגרים והזדמנויות לפיתוח מנהיגות נוער במאה ה-21

סימון קלרפלד

Sometimes I wonder
Where I've been
Who I am, do I fit in?
Make-believing is hard alone
Out here, on my own

לעיתים אני תוהה
איפה הייתי
מי אני, האם אני משתלב?
קשה לשחק לבד ב'נדמה-לי'
בחוץ כאן, לבדי

מתוך Out Here On My Own, מייקל ולסלי גור, 1980

מי אני? מהי התכלית שלי? והיכן אני משתלב? - אלו הן שאלות בסיסיות עבור בני נוער, במעבר שלהם מילדות לבגרות. ואלה, במיוחד השאלה השלישית, הן שאלות שמקבלות מענה בקונספט של עמיות.

מפגש, החלפת חוויות, אתגרים ואימוץ הזולת הם כולם מרכיבים בכל תכנית רצינית המפעילה בני נוער, ומנהיגות נוער בפרט. מאמר זה יתמקד בחלק שבעיני הוא העוצמתי ביותר מבין אלה - ה"מפגש".

עם בני נוער במיוחד, העניין טובב סביב מערכות יחסים. השימוש רחב ההיקף של ילידי העידן הדיגיטלי במדיה חברתית הוא רק ביטוי בן זמננו של הצורך בחיבור - והוא מציע הזדמנות שאין דומה לה ליצור ולשמר יחסים אישיים עם אחרים. חינוך וחוויות של עמיות לא היו יכולים לבוא בזמן בשל יותר.

שימו לב שמפגש הוא בעת ובעונה אחת תהליך ותוצאה: תהליך הפגישה עצמו הוא חשוב כמו היעד של טיפוח משיכה פנימית ורגשית לעם היהודי. המטרה שלנו היא להשיג את הדבר

שמרטין בובר תיאר בחיבורו "יסודות הבינאישיות": "... היכן שהדיאלוג מתגשם בהוויה שלו, בין בני שיח הפונים זה אל זה באמת, המביעים עצמם ללא מעצורים והחופשיים מכל רצון לרושם חיצוני, נוצרת פוריות משותפת ובלתי נשכחת שלא יכולה להימצא בשום מקום אחר."

לכל מפגש יש ארבעה שלבים, המשקפים את ארבעת השלבים של דינמיקה קבוצתית שכונתה על ידי ברוס טוקמן "יצירה, סערה, גיבוש וביצוע". (טוקמן, 1965)

הכנת המנחה והקבוצה (או הקבוצות) עצמה. מניסיוני כמנחה, בחירת המשתתפים (או לכל הפחות השותפים לארגון) והכנת שתי תת-קבוצות שתשתתפנה במפגש הן קריטיות. שונות היא כמובן גורם חשוב בבחירת המשתתפים במפגש, אך צריך להיות מספיק מן המשותף בין בני הנוער של שתי תת-קבוצות בכדי ליצור את האפשרות של בניית קהילה ביניהן.

עם מנהיגים בני נוער, המנחה לא רק מדריך את הקבוצה דרך המפגש, אלא גם מהווה דוגמה אישית עבור הצעירים כשאלו ירכזו שיחות דומות.

פיתוח נורמות ומטרות משותפות לקבוצה. הקשבה ועבודה של חברי הקבוצה אחד עם השני מהווים לרוב אתגר כשנפגשות שתי תת-קבוצות מגובשות מתרבויות שונות. הכרחי להגיע להבנה של אופן גיבוש הנורמות מתחילת המפגש.

"יישור קו" בין כל המשתתפים - ווידוא שלתת-קבוצה אחת אין את יתרון המגרש הביתי וכל המשתתפים חשים שהם יכולים לתרום לקבוצה באופן שווה, ללמד וגם ללמוד מאחרים.

רתימת העוצמה של היצירה או הבנייה המשותפת. בזמן שבניית קהילה מתת-קבוצות תהיה תוצאה חיובית של המפגש, ההצלחה יכולה להתקיים באופן עמוק יותר על ידי יצירה משותפת בה כל המשתתפים יוכלו לחוות שיתוף פעולה ועבודה משותפת בצורה ישירה, ולחוש גאווה בהישג המשותף שלהם, דרך תהליך של רפלקציה.

ביחד עם מארי אן ג'נסן, טוקמן הוסיף מאוחר יותר שלב חמישי לדינמיקה הקבוצתית, שלמרות חשיבותו בדרך כלל מתעלמים ממנו: "נעילה" - להיפרד ולחשוב על הצעד הבא. לכן אנחנו מוסיפים לרשימה שלעיל את השלב החמישי:

סיום ומעקב אחר ההמשך. כאן, הטכנולוגיה של המאה ה-21 יכולה לתת לנו כלי בעל עוצמה. לרוב בני הנוער שלנו ישנה גישה חופשית למדיה החברתית והם משתמשים בה בטבעיות ככלי לתקשורת ועבודה משותפת. לפיכך יש לנו הזדמנות שלא הייתה קיימת מעולם להפוך את המפגש לחוויה מתמשכת.

מפגשים לא חייבים להתקיים אך ורק ברמה הלאומית והבינלאומית. עלינו גם להנחות אותם בחצר האחורית שלנו, בקהילות מגוונות ומקוטבות יותר, יתכן שאף יותר מאשר בכל זמן אחר בהיסטוריה הקרובה.

למפגש יכול להיות תפקיד מרכזי בהשגת היעדים של חינוך לעמיות: ליצור יחסים אישיים ומשמעותיים עם יהודים אחרים בקהילה שלנו וסביב העולם, יחסים שיכולים להמשך חיים שלמים; ללמוד על מושג העמיות בדרך עמוקה דרך חוויה ישירה והתבוננות; ללמוד ערכים וטקסטים יהודיים הנוגעים למערכות יחסים, במיוחד בין ובקרוב יהודים; להציג למנהיגים בני נוער מודלים מעוררי השראה של קידום דיאלוג תוך תרבותי ובין תרבותי למען העתיד; ולאתגר, לחזק ולחדד את הזהויות, התפיסות והעמדות האינדיבידואליות.

הבה נתחיל אצלנו בבית, ונושיט יד החוצה לעולם - ונשקף את היופי, המורכבות והמגוון של העם היהודי.

סיימון קלרפלד הוא המנהל הכללי של תנועת יהודה הצעיר

עם בני נוער במיוחד, העניין סובב סביב מערכות יחסים. השימוש רחב ההיקף של ילידי העידן הדיגיטלי במדיה חברתית הוא רק ביטוי בן זמננו של הצורך בחיבור - והוא מציע הזדמנות שאין דומה לה ליצור ולשמר יחסים אישיים עם אחרים. חינוך וחוויות של עמיות לא היו יכולים לבוא בזמן בשל יותר.

שבת במונטריאול: מסע עמיות בתכנית דילר

מקס רוכמן ועליזה קפלן

מקס: השלג בחוץ ירד בכמויות עצומות, הדרכים כוסו בקרח והשלטים היו בצרפתית ובקילומטרים; ישבתי מכורבל סביב שולחן השבת. לא הכרתי אף פרצוף סביב השולחן מלבד שניים: נועם ולארה. פגשנו את נועם ולארה בזמן שעבדנו כמדריכים צעירים בתכנית עמיתי דילר. בסך הכל, בילינו איתם פחות מחודש במהלך שלוש שנים - יומיים פה ושבוע שם, עם הפסקות של חודשים ולפעמים אפילו שנה. למרות זאת, החיבורים והחברויות שיצרנו בזמן הזה היו שווים את הנסיעה בת חמש השעות באמצע ינואר.

עד כמה שארוחת השבת הזו הייתה מיוחדת, היא הייתה כה "נורמלית". המילים שדקלמנו היו זהות למילים שזימרנו בקיץ שעבר כשהתאספנו עם מאות צעירים יהודיים אחרים - אמריקאים, קנדיים וישראלים - לבלות שבת מדהימה בישראל. המילים ששרנו בעודנו יושבים סביב השולחן במונטריאול לא היו שונות מהמילים שאמרתי בביתי בניו ג'רזי. במהלך ארוחת הערב, השיחה זרמה בצרפתית, אנגלית, גרמנית, עברית ואפילו קצת יידיש. כששמתי את הכף שלי חזרה בתוך הקערה הריקה בה היה מרק עם קניידלעך, זה היכה בי פתאום: זוהי עמיות.

עליזה: בדילר מבינים את המושג של עמיות יהודית כ"רעיון של חוויה יהודית קולקטיבית, משגשגת עכשיו ובעתיד". דילר הפכו את מושג העמיות לחי וקונקרטי על ידי כך שמיקמו אותי פיסיית בחדר עם צעירים יהודיים מכל רחבי צפון אמריקה וישראל, מרקעים שונים, ומגוון זהויות שנעות בין "כשוט יהודי" ל"אורתודוכסי" ל"הומניסטי", אם להזכיר רק כמה. בכך שעשו זאת, דילר סיפקו מסגרת עבור התבוננות אישית רצינית לגבי המשמעות של ההווה היהודית וחיוקו את ידי לחקור את הדברים אותם מייצגת היהדות עבור אנשים כמוני מכל העולם. במהלך חוויות דילר שלנו, מקס ואני התמודדנו עם שאלות לגבי הזהות שלנו, בעודנו מייצרים קשרים וחברויות איתנים. בעקבות דילר, הנתיבים שלנו קשורים קשר הדוק לרעיון של עמיות יהודית. בתור תוצר של משפחה יהודית קונסרבטיבית, USY ורמה, רק אחרי דילר הבנתי שהפנמתי את המושגים של פלורליזם ועמיות. העמיות המדיצה את משפחתי לארח ישראלית לפני צבא בעודה משלימה שנת שירות בשישה חודשי שירות בקהילה שלנו (במקרה, גם היא סיימה את המסלול של דילר). עמיות מחלחלת לחיי כבוגרת אוניברסיטת פנסילבניה וסגנית נשיא הילל באוניברסיטת פן, מרכז החיים היהודיים בקמפוס עם 2,500 סטודנטים יהודיים לתואר ראשון. דילר הציגו בפני את הרעיון של עמיות, ובכך הציתו בי את התשוקה לקהילה יהודית רחבה יותר, אהבה לישראל והביטחון לחקור את היהדות על בסיס התנאים שלי.

עד כמה שארוחת השבת הזו הייתה מיוחדת, היא הייתה כה "נורמלית". המילים שדקלמנו היו זהות למילים שזימרנו בקיץ שעבר כשהתאספנו עם מאות צעירים יהודיים אחרים – אמריקאיים, קנדיים וישראלים – לבלות שבת מדהימה בישראל. המילים ששרנו בעודנו יושבים סביב השולחן במונטריאול לא היו שונות מהמילים שאמרתי בביתי בניו ג'רזי. במהלך ארוחת הערב, השיחה זרמה בצרפתית, אנגלית, גרמנית, עברית ואפילו קצת יידיש. כששמתי את הכף שלי חזרה בתוך הקערה הריקה בה היה מרק עם קניידלעך, זה היכה בי פתאום: זוהי עמיות.

מקס: אחרי שעבדתי עם עליזה בקיץ של 2012, החלטתי שאני רוצה להמשיך עם הקריירה שלי בתכנית דילר והגשתי מועמדות להפוך להיות מנחה מדריכים צעירים. העבודה כללה יעוץ למדריכים של השנה הבאה באמצעות שיחות טלפון, סדנאות אישיות וטיולים עם קבוצות דילר שונות במהלך הקיץ. בשלב זה האהבה שלי לארץ ולעם היהודי התחזקה אפילו יותר. מערכות היחסית שפיתחתי עם אנשים בכל רחבי צפון אמריקה וגם בישראל פקחו את עיני למשמעות של השתייכות לקהילה היהודית הרחבה. לאחר שעזבתי את ישראל בסוף הקיץ, הרגשתי חלל בקשרים שלי לעם היהודי. לאחר שהשלמתי את השנה השנייה שלי בקולג', עזבתי את הלימודים ועשיתי עליה על מנת להצטרף לצה"ל כחייל בודד. היום, אני משרת בגאווה בגדוד 202 של חטיבת הצנחנים.

עליזה ומקס: עבורנו, עמיות משמעה שהמנהגים האינדיבידואליים שלנו ומערכות היחסים שלנו עם היהדות הן רק שני חלקים מהשלם הגדול יותר של יהדות מודרנית קולקטיבית. יש בנו השראה לחקור, ללמוד, ולקבל או לדחות מנהגים ספציפיים בעודנו מתחברים לערכים הבסיסיים והחוויות שמאחדות את כולנו כיהודים. בעודנו עוזבים את הקולג' והצבא ונכנסים לשלבים הבאים בחיינו, אין לנו שום ספק שנמצא את עצמנו סביב שולחן שבת – במונטריאול, פילדלפיה, ישראל, ניו ג'רזי, או כל מקום אחר לצורך העניין – הננים מהיופי והקסם של המסורת שכולנו חולקים, אבל מממשים אותה בדרכים שונות. עבור זה, אנחנו אסירי תודה.

מקס רוכמן ועליזה קפלן הם בוגרי הקבוצה של מטרו-ווסט רבתי, ניו ג'רזי, של תכנית עמיתית דילר. עליזה היא היום סטודנטית באוניברסיטת פנסילבניה ומקס משרת כצנחן בצה"ל.

חיזוק עמיות יהודית עולמית חבר אחר חבר

זוד ריטברג

בפברואר האחרון רעדה אטלנטה למשמע צהלות 3,000 בני-נוער יהודים מכל קצוות העולם. הם באו מארה"ב, בולגריה, ישראל, צ'ילה ומדינות רבות נוספות כדי להשתתף בכנס הבינלאומי השנתי של ה-BBYO. ניתן היה להרגיש את ההתרגשות באוויר. האולם היה גדוש לא במכרים בלבד, אלא בקברניטים-שותפים, חולמים-שותפים ובונים-שותפים של עתיד יהודי תוסס ומלא חיים. הוא היה מלא במנהיגים בני-נוער שהרגישו חיבור עמוק בינם לבין עצמם, לעמיתיהם בארצות מוצאם, לישראל ולעם היהודי כולו.

זו הייתה תמונה יפה לחזות בה, וכמייסדים ואנשי מקצוע יהודים, אנו יודעים שדבר זה לא קורה בטעות או במקרה. ארגונים כגון BBYO, NFTY ואחרים עשו את עבודת השטח והניחו יסודות כדי להבטיח שלכל בני-הנוער היהודים תהיה ההזדמנות להתחבר לערכים ומסורת יהודיים, להיות בקשר פעיל עם ישראל ועם העם היהודי ולמצוא את מקומם ברשת עולמית של עמיתים הלהוטים לעזור ולשנות.

בזמנים מכריעים שכאלה לישראל, כיצד אנו יכולים להבטיח שתמונות מסוג זו שבאטלנטה תגדלנה ותרבינה? ממה מורכב הרוטב הסודי?

לאיתור המרכיבים, אנו בעמותת משפחת שוסטרמן הצטרפנו לשותפינו ועמיתינו בפנייה לבני-הנוער המנהיגים בעצמם ולארגונים מכל הגדלים התומכים ברשתות בני-נוער משגשגות, ובנוסף ערכנו הערכות ומחקרים מהותיים לגבי מאמצים אלה, לזיהוי עקרונות משותפים.

הציעו לבני-נוער אפשרות להרגיש התעלות ושייכות. בני-נוער רוצים להרגיש ולהיות חלק ממהו גדול מעצמם. לכן, במקום להפעיל בני-נוער בקבוצות מבודדות, חברי BBYO מחוברים באופן מכוון לרשת רחבה של עמיתים ברחבי העולם ונדרשים לבנות את העתיד היהודי זה לצד זה. הם חולקים יותר מאשר עמותה או חברות בה. הם פוגשים זה את זה כאחים ואחיות בפעילות להפיכת המטרות המשותפות שלהם למציאות. כתוצאה מכך הקשרים ביניהם ממשיים ומחזיקים מעמד. דבר זה נכון הן לגבי בני-נוער הרואים עצמם כמנהיגים יהודים והן לגבי אלה שעודם מחפשים את משמעות הערכים והמחשבה היהודית עבור עצמם. שתי הקבוצות משלימות זו את זו ויוצרות שלם רב עוצמה – וחברי שתיהן ראויים לחוויות שיפנו אליהם ויפיחו בהם השראה לטפח את יכולות המנהיגות שלהם ולחזק את זהויותיהם היהודיות.

תנו לבני-נוער לקחת את המושכות כך שהם יוכלו ליצור הרגלי מנהיגות שישארו מעבר לשנות הנעורים. בני-נוער להוטים להחזיק במפתחות המכוננית (מילולית ואלגורית). הם לא מעוניינים להיות צרכנים פסיביים. הם רוצים ליצור, לבנות, לגייס ולנהל חוויות בעצמם. לכן תכניות בני-נוער מצליחות שמות את בני-הנוער במושב הנהג. כאשר מאפשרים לבני-נוער ליצור את החיים היהודיים בהם הם וחבריהם רוצים לקחת חלק, הם נענים לאתגר באופנים מרשימים בהחלט. הם מתפתחים כמארגנים קהילתיים ונותנים השראה לאחרים להצטרף אליהם, להיות שותפים ולהפוך למנהיגים בזכות עצמם. אם מאפשרים להם לשתף ברעיונות ולפתח רשת קשרים, בני-נוער יכולים להוות השפעה גדולה יותר על קהילותיהם ולשרטט מסלול של הידברות ושיתוף-פעולה גם לעתיד.

ספקו הזדמנויות אישיות וערוצי תקשורת דיגיטליים לחיבור מתמשך ופיתוח מנהיגות. אנחנו יודעים שכיום בני-נוער אינם מפסיקים לתקשר בינם לבין עצמם. (לזווית חשובה על נושא זה, ראו את מאמרה של דנה בוייד זה מסובך: החיים החברתיים של בני-הנוער המרושתים – Danah Boyd's It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens). יכולתם להישאר מחוברים אינה מוגבלת למקום או פורמט מסוים. הם משתוקקים לחיבור "בחיים האמיתיים", ובו בזמן מצפים להישאר בקשר במגוון מרחבים דיגיטליים. באחריותנו להציע את כל אלו: תכניות והזדמנויות שמדברות לעניין בני-הנוער ובנוסף גישה לרשתות וחוויות וירטואליות המאפשרות מעורבות מתמשכת. שימת דגש על שילוב האישי והדיגיטלי לא רק תטפח אחדות חברתית, כי אם גם תעזור לבני-נוער לבנות רשתות חברתיות חזקות ומתמשכות יותר אליהן הם יוכלו להתחבר לצורך פעילויות בונות-קהילה בעתיד.

בני-נוער להוטים להחזיק במפתחות המכוננית (מילולית ואלגורית). הם לא מעוניינים להיות צרכנים פסיביים. הם רוצים ליצור, לבנות, לגייס ולנהל חוויות בעצמם. לכן תכניות בני-נוער מצליחות שמות את בני-הנוער במושב הנהג. כאשר מאפשרים לבני-נוער ליצור את החיים היהודיים בהם הם וחבריהם רוצים לקחת חלק, הם נענים לאתגר באופנים מרשימים בהחלט. הם מתפתחים כמארגנים קהילתיים ונותנים השראה לאחרים להצטרף אליהם, להיות שותפים ולהפוך למנהיגים בזכות עצמם. אם מאפשרים להם לשתף ברעיונות ולפתח רשת קשרים, בני-נוער יכולים להוות השפעה גדולה יותר על קהילותיהם ולשרטט מסלול של הידברות ושיתוף-פעולה גם לעתיד.

הקהילה היהודית התברכה בדור עולה בעל פוטנציאל כביר לעיצוב עתיד מזהיר. אולם אותו פוטנציאל לא יתממש לבדו. כדי להעצים בני-נוער באמת יש צורך במדריכים מסורים, סיוע בידי אנשי מקצוע בקיאים ותמיכה של מספר ארגונים הפועלים במשותף לשרת אותם באופן אפקטיבי. המאמצים של כולנו דרושים על מנת להדליק את הניצוץ ולהתוות את הדרך לבני-הנוער שתעזור להם לחוש את השמחה שבחיים היהודים ובעמיות.

מאמצינו יבואו על שכרם ומעבר לכך. מאתגר ככל שהעולם נהיה, ניצב לפנינו דור שמגדיר מחדש את המשמעות של הדאגה, השילוב ומתן הכבוד לאחר. הם מעצבים את האופן שבו העם היהודי כולו יכול להיראות כיום, ומכינים את הקרקע לקראת הדורות הבאים שיבואו בעקבותיהם. התפקיד שלנו כעת הוא לתמוך ולהגביר את מאמציהם כך שכל בני-הנוער ימצאו את מקומם על גל אנרגיה זה לטובת הקהילה היהודית ומעבר לה.

דוד ריטברג הוא מנהל תכנית בכיר בקרן המשפחתית של צ'רלס ולין שוסטרמן, ארגון עולמי המחויב לשלהוב ושחרור כוחם של צעירים ליצירת שינוי חיובי בקהילה היהודית ומעבר לה. www.schusterman.org

עמיות יהודית – זה הכול עניין של קשרים

גיינט סירל

כמתבגרת בשנות ה-70, מכתב לבן-זוג נוסח בזהירות, עובד יחד עם חברה הכי טובה, ואז נכתב מחדש על נייר-המכתבים היפה ביותר שלך ונמסר בחשאי.

כיום, היי, זה שיחת וואטסאפ, מספר מסרונים שרוטטים בשקט ברחבי הכיתה, אולי מועברים לכמה חברות-הכי-טובות, נדחפים לבין עשרות השיחות הקבוצתיות המתנהלות בוואטסאפ במקביל. הם "מדברים" בקיצורים, ספרות, ראשי-תיבות, אימוג'ים והרבה יותר מידי סימני קריאה (קיי, ברב, cu l8er!!!). הכל קורה במהירות הברק, אצבעות עפות בעצבנות על מקלדות זעירות. ברוכים הבאים לעולם בני הנוער והצעירים.

תקשורת היא הכלי העיקרי שלנו ליצירת עמיות. בין אם זו שיחה על קפה, סקייפ עם סבא וסבתא שמעבר לים, או שיתוף תמונות באינסטגרם, קשרים בין אישיים הם עדיין אבני הבניין היסודיות להבנה, לחיבורים ולכן להגדרה של מה שמאחד אותנו.

עמיות יהודית היא, בהגדרה, מפעל אישי - קשרים, חיבורים בין אנשים פרטיים כבסיס לחיבור בין קהילות. זהות יהודית היא קונספט המבוסס על קשרים עם אחרים. זה לא מקרי שאמצעים שכיחים למדידת זהות יהודית כוללים: תכיפות ההליכה לבית-הכנסת (המקום בו אנשים מתכנסים ונפגשים); באיזו תכיפות אנשים חולקים את ארוחת השבת עם משפחותיהם ועם מי הם מתחתנים. אכן קשרינו האישיים, המשפחתיים והקהילתיים משמעותיים ביותר בהגדרת זהותנו היהודית.

למתבגרים כיום יש סבים, או סביר יותר להניח סבא או סבתא-רבא, שחיו בתקופת השואה וזוכרים את הקמת מדינת ישראל. הוריהם כנראה לא זוכרים את מלחמת ששת הימים, אבל ייתכן ונולדו בזמן כדי לזכור את הצלחת ישראל באנטבה. תחושת הזהות בדורות אלה הייתה אקסיומטית. נישואי תערובת היו הטאבו הגדול לדורות אלה – הדור הראשון והדור השני של הניצולים.

הדור הצעיר של היום, לעומת זאת, נולד לעולם בו ישראל היא לא חביבת התקשורת יותר, ואנחנו שומעים על איכוק מצדם בתמיכה בישראל בפומבי בגלל מה שמוצג בכלי התקשורת. אכן, הצעירים יכולים לשאת אל ישראל עיניים בגאון בנוגע לטכנולוגיה וחדשנות, אך כפי שבחור צעיר אמר לי פעם, רק בגלל שנוקיה פותחה בפיןלנד לא גורם לנו להרגיש שום דבר לגבי פינלנד.

אז איך אנחנו יכולים לערב צעירים במנהיגות יהודית וציונית בדור הזה?

תנועות נוער באוסטרליה הן חזקות וממשיכות לנחול הצלחה בעידוד צעירים לקחת חלק בזהותם היהודית, בציונות ובאקטיביזם. אחד ממנהיגי תנועות הנוער הציוניות תיקן לאחרונה את אפיון דור הצעירים מ"מנהיגי העתיד" ל"מנהיגים הצעירים של היום" – תיאור הולם בהחלט. בתי-הספר היהודיים, בהם לומדים 70% מקרב תלמידי התיכון האוסטרלים היהודיים, מעלים באופן מתמיד את הסטנדרט של החינוך הבלתי פורמלי, ההדרכה, והאקטיביזם האקסטרה-קוריקולארי והתלמידים מגיבים בהתלהבות.

ההשפעה של החונכים – מדריכים, צוותי החינוך הבלתי-פורמלי ה"מגניבים", השליחים הישראלים המגיעים להפעלת ה"סמינרים הציוניים" להם מחכים בכליון עיניים בתי-הספר – על הצעירים היא רבת ערך, מה שהבנו באופן אנקדוטלי ואושרר לאחרונה במחקר חדש. ההשפעה נעוצה בקשרים שנרקמים. כאשר דבר מה קורה בישראל, בני-נוער עשויים להתעניין מסיבות אינטלקטואליות, אבל **אכפת** להם כי הם בקשר עם מישהו שנמצא שם. מה שהם לא קוראים בחדשות הם רואים בפיד הפייסבוק של חבריהם.

בית-ספר ישן וחדש. בני-הנוער של היום בקושי יזהו כיתה מ-1970 – העתקה מלוח מחיק הוחלפה בלחיצת כפתור להורדת המצגת לאייפד. במקום הרצאות, ישנם סרטוני מולטי-מדיה, סרטים, תוכנות אינטראקטיביות המכירות בריבוי המשימתיות (מולטיטאסקינג) של הנוער של היום.

עמיות יהודית היא, בהגדרה, מפעל אישי – קשרים, חיבורים בין אנשים פרטיים כבסיס לחיבור בין קהילות. זהות יהודית היא קונספט המבוסס על קשרים עם אחרים. זה לא מקרי שאמצעים שכיחים למדידת זהות יהודית כוללים: תכיפות ההליכה לבית-הכנסת (המקום בו אנשים מתכנסים ונפגשים); באיזו תכיפות אנשים חולקים את ארוחת השבת עם משפחותיהם ועם מי הם מתחתנים. אכן קשרינו האישיים, המשפחתיים והקהילתיים משמעותיים ביותר בהגדרת זהותנו היהודית.

אז אנחנו יכולים לגרד בראשינו ולתהות איך הנוער של היום יכול לנהל כל-כך הרבה שיחות בו-זמנית, מה הכוונה כשהם מעלים תמונות של ארוחת הבוקר שלהם לאינסטגרם או מתי "לדבר" הפך להתכתב. בזמן שהשפה נראית שונה, השיחות מוכרות – מי אני, מה משמעותי עבורי ואיך אני יכול/ה לגרום לעצמי להיות רלוונטי/ת בעולם הזה.

אז בין אם בבית-הספר, בתנועת הנוער או בתכנית ייעודית לטיפול מנהיגות כמו תכנית עמיתי דילר, העיקרון זהה: הערכים והזיקות החשובות תמיד יהיו, וכך זה חייב להיות, ברמה האינטימית, ברמת הקשרים ובמישור האישי.

כאן במלבורן שבאוסטרליה אנחנו מתרגשים לפתוח את תכנית דילר לנוער בפעם הראשונה, בשיתוף איזור הגולן בישראל. אנחנו מוכנים להפגיש 40 צעירים משתי הקהילות הללו משני קצוות עולם, ולהוביל אותם לדבר על מה שמגדיר אותם, מה שחשוב להם, ויותר מכל על מה שמאחד אותם. אין ספק שהשיחות תהיינה ערות, מעניינות ואינטלקטואליות. אבל אלה הן החברויות שיידקמו, שיפיחו בהם השראה להישאר מעורבים מעבר לתקופת התכנית. הקשרים הללו הם אלה שייצרו את המנהיגים של היום והמחר.

גינט סירל היא מנהלת הפדרציה הציונית של אוסטרליה, ואם ל-4 בני-נוער/צעירים.